

Wachten, wegzakken, versterven

Denk je dan aan kokosnoot?"
 „Ja, altijd, meteen. Dat zit eigenlijk altijd in mijn hoofd.”
 Een opvallend zinnetje uit een recent interview in *NRC* met Anouk. Anouk treed op in de solo-theatervoorstelling *The Gift*. Ze leidt sinds haar dertiende aan zware depressies en een dwangstoornis. In haar aanwezigheid moet het woord ‘dood’ worden vermeden; voor het interview werd daarom gekozen voor ‘kokosnoot’. Er zit niet altijd een kokosnoot in Anouks hoofd, maar de dood. Onlangs heeft Anouk euthanasie aangevraagd bij het Expertisecentrum Euthanasie.

Ander opvallend zinnetje las ik in een interview in *NRC* met psychiater Sisco van Veen, die kortgeleden promoveerde met zijn proefschrift *The Art of Letting Go*, over de toenemende euthanasieaanvragen bij mensen met uitzichtloos psychisch lijden. Halverwege het interview vraagt hij zich af: „Neemt de vraag niet toe door mindere zorg?” Een klein zinnetje dat met doffe klappen nadreunt. Zijn er mensen die dood willen, doodgáán, omdat ons zorgstelsel faalt?

Van Veen benoemt dat door het sluiten van gespecialiseerde klinieken het steeds moeilijker wordt om personen met ernstige problematiek, die bijvoorbeeld meerdere psychiatrische stoornissen hebben, de zorg te geven die ze nodig hebben. Wanneer je je bedenkt dat een uur, laat staan een dag, voor mensen met ernstig psychisch lijden al onmogelijk lang kan zijn, bedenk je dan hoe het voor hen moet zijn om te horen dat een eerste intake over een paar maanden kan plaatsvinden en de behandeling op z'n vroegst een half jaar daarna (en als ze in een ongelukkige regio wonen, elf maanden). En in de tussentijd? Niks. Wachten, wegzakken, versterven.

Nee, de vraag niet toe door mindere zorg?” Het antwoord is ja. Er zijn personen met ernstige psychiatrische klachten die zonder onmenselijke wachtlijsten misschien nog een wil hadden gehad om te leven. Er zijn individuen die wilden sterven terwijl er een wereld denkbaar was waarin ze niet onder de grens van onleefbaarheid zouden zijn weggeglippt.

Die gedachte is niet te verstouwen.

Het betekent dat de doodswens van sommigen mede voortkomt uit maatschappelijk en politiek falen. Wortels waar iets aan gedaan kan worden, wortels die niet dezelfde onbehandelbare status hebben als uitgezaaide kanker, opgestapelde ouderdomsklachten of uitzichtloos psychiatrisch lijden.

Bot gezegd, wortels waar minister Ernst Kuipers wat aan kan doen. Mensen die wegwijnen op wachtlijsten, mensen die alleen nog aan kokosnoten kunnen denken, maar ook de huisartsen, psychiaters en verplegers die dit alles van dichtbij meemaken en proberen zo goed mogelijk te helpen, zullen zich niet zelden hebben afgevraagd waarom het lokken van Unilever of het redden van KLM altijd wél op zoveel urgentie kan rekenen.

Het feit dat het verlangen om dood te gaan bij sommigen mede het gevolg is van zorg die te laat kwam of tekort schoot, roept de vraag op of euthanasie in dergelijke gevallen niet onacceptabel is. Als sommige mensen dood willen mede omdat de zorg heeft gefaald, moet dan niet de zorg beter in plaats van de euthasiewet ruimhartiger toegepast? Is niet eerder veel grotere terughoudendheid geboden?

Hoe gruwelijk is het een mens te verplichten deze wereld te verlaten in paniek, geweld en lelijkheid

Die gedachtegang is een gevalletje *adding insult to injury*. Het is al schande genoeg dat er doodswensen zijn die samenhangen met zorgfalen, het is een schande van een overtreffende trap om die personen dan ook nog eens de mogelijkheid te ontnemen om op eigen termen te sterven. Hoe bijzonder is het om verhalen te lezen van nabestaanden en artsen dat de zelfgekozen dood iets moois kan zijn. Hoe gruwelijk is het een mens te verplichten het leven te moeten verlaten in paniek, in hulpeloosheid, in geweld, in wilde wanhoop, in lelijkheid.

Wanneer Anouk gevraagd wordt wat er gebeurt als haar aanvraag niet wordt gehonoreerd, zegt ze: „Dan stort mijn wereld in.” En dan lees je de brief die de Nederlandse Vereniging voor een Vrijwillig Levens einde stuurde in aanloop naar het debat over medische ethiek met minister Kuipers, begin deze maand, waarin staat dat de wachttijd bij het Expertisecentrum Euthanasie „voor mensen met een psychiatrische aandoening nog steeds bijna twee jaar bedragen”. Dan stort ook mijn wereld in.

Fleur Jongepier is ethicus. Ze vangt deze week Rosanne Hertzberger.

Praten over zelfdoding kan bij de landelijke hulplijn 113 Zelfmoordpreventie. Telefoon 0800-0113 of www.113.nl

